

Bronius Kviklys mūsų atmintyje

Antanas Dundzila

Naujausias Visuotinės lietuvių enciklopedijos tomas Bronių Kviklį (1913-1990) vadina kraštotyrininku, žurnalistu, JAV lietuvių kultūros veikėju. Toks enciklopedinis apibūdinimas yra tolygus sausai algebrai: Kviklys = k+ ž+v. Tačiau Bronių Kviklį pažinojusių atmintyje ir visuomenei jo sukaup tame palikime glūdi daug daugiau. Tiek išeivijoje, tiek po Nepriklausomybės atkūrimo Lietuvoje, o ypač „Draugo“ mikrokosme, lietuviškoje skautijoje Bronius Kviklys buvo neeilinė asmenybė. Pradedant pokarinėje Vokietijoje pabėgėlių spauda ir ten atkurtais skautais Br. Kviklys Amerikoje išsiskleidė į retą, nepaprastai produktyvų mūsų visuomenės darbininką. Jau žvelgiant iš laiko perspektyvos būtų galima teigti, kad Br. Kviklys nuo jaunystės jį formavusią skautybę praaugo plačiosios visuomenės labui. Tuo pačiu jis tapo lietuviškosios skautybės dovana savajai visuomenei.

Nuo 1951 m., kai susipažinom Chicagoje, iki šiandienos jaučiu teberusenančią Br. Kviklio darbų bei jo asmenybės erą. Mūsų pažintį jis ugdė tiek

▲ Bronius Kviklys prie savo rašomojo stalo namuose Chicagoje. 1989 m.

▲ Bronius Kviklys su gimnazijos draugu dr. Juozu Girnium Lietuvių kongrese Toronte 1984 m. Tame kongrese B. Kvikliui už jo darbus buvo įteiktas Šv. Tėvo ordinas „Pro Ecclesia et Pontifice“

akademinės skautijos aplinkoje, tiek už jos ribų. Pirmąkart Br. Kviklio pavardę pastebėjau tuoj po karo, kai Vokietijoje, pabėgėlių gimnazijose, buvo lietuviškų knygų badas. Skaitydavome lietuviškai viską, kas pakliūdavo po ranka. Iš tų laikų prisimenu 1946 m. Br. Kviklio parašytą 48 puslapių leidinėį, „Lietuvių kova su naciais 1941-1944“. Ta knygelė – tai bene pirmasis leidinys vėliau aktualia tema lietuviškiems interesams. Vėliau sužinojau ir jame panaudotos vienos nuotraukos istoriją: traukdamasis iš Lietuvos Vokietijon, nebudamas rizikos, kukuose šeimos „čmodanuose“ Br. Kviklys išsivežė pagrindžio spaudos rinkinį, nukreiptą prieš vokiečius. Tas vienintelis šiandien išlikęs rinkinys yra Kaune, Vytauto Didžiojo universiteto Išeivijos studijų centre. Tokio rinkinio išsivežimas liudija dar vieną Kviklio charakterio bruožą – lituanistikos retenybų rinkimą.

Pradėjęs studijuoti Br. Kviklys nuo 1932 m. įsitraukė į spaudos darbą, kad užsidirbtų gyvenimui. Pradžioje buvo žurnalų administratorius, techninis redaktorius, vėliau pradėjo rašyti straipsnius, o 1938 m. pasirodė su pirmuoju savo leidiniu apie eismo nelaimės. Universitete, pabaigęs ekonomikos mokslus, tęsė teisės studijas ir apgynė diplominį darbą apie vartotojų kooperaciją Lietuvoje. Kaune sukūrė šeimą su lituanistiką baigusia Brone Saladžiūte, mirusia Chicagoje 1996 metais.

1943-1944 m. bendradarbiavo rezistencinėje spaudoje. Pokarinėje Vokietijoje – gimnazijos mokytojas, skautų darbuotojas, spaudos bendradarbis. 1951

▲ Broniaus Kviklio gimtoji sodyba Zastronės vienkiemyje. Atminimo kryžius, pastatytas B. Kviklio gimtosios Daugailių parapijos (Utenos raj.) klebono prel. Petro Baltuškos iniciatyva. Algirdo Girininko nuotr.

m. atvykęs į Ameriką buvo vienas iš nedaugelio, nepriėmusių JAV pilietybės. Chicagoje pradėjo karo pabėgėlio emigracinį gyvenimo etapą. Jo gyvenimą apėmė fizinis darbas fabrike, rūpinimasis trijų dukterų šeima bei silpstančia žmonos sveikata. O atliekamu laiku – viso kitko pradžia, už ką jis pelnytai buvo apdovanojamas premijomis, garbės ženklais, minimas visose enciklopedijose.

1951-1958 metų laikotarpiu iš mašinėle rašyto ir šapirografu spausdinto (epizodiškai talkininkaujant proginiams talkininkams bei iš vaiko amžiaus dar neišaugusioms vyresniosioms dukterims) kukliame Kviklių bute išsirutuliojo vyresniems skautams ir ypač Akademinio skautų sąjūdžio nariams skirtas, spaustuvėje spausdintas dvimėnesinis „Mūsų vytis“, vienu metu pasiekęs išėivijai didoką tūkstančio egzempliorių tiražą. 1954 m. pasirodė jo knyga „Akademinė skautija“, kuri man primena evangelijas: epizodiniai, daugiausia įvairių asmenų atsiminimai, kiek įmanoma tais laikais dokumentavę Lietuvoje prieš karą vei-

kusią ir po karo Vokietijoje (irgi ne be Br. Kviklio pastangų) atkurtą studentų skautų organizaciją. Nesiribojęs vien atsiminimų nostalgija bei turimų duomenų dokumentavimu knygos pabaigoje Br. Kviklys įtraukė savo parašytą traktatą apie ideologinius pagrindus, ne kartą perspausdintus vėlesniuose skautų leidiniuose: „Žmogaus gyvenimą dominuoja jo santykis su trimis elementais...“ – su dieviškuoju ar antgamtiniu, įgimtąja žmogaus aplinka ir socialiniu. Br. Kviklys nuo 1924 m., gimnazijos suolo, iki amžiaus pabaigos buvo skautas iki kaulo smegenų. Tai buvo ir jo *Credo*. Kad jis nerūkė ir nelietė alkoholio, – tai tik vienas iš jo asmenybės bruožų.

(Kauno Vytauto Didžiojo universiteto edukologijos magistrantams ar specialijų profesinių pedagogikos studijų programos studentams, nagrinėjantiems aktualias švietimo problemas, sėkmingai derinantiems studijas, darbą ir visuomeninę veiklą, kasmet skiriama dvi Akademinio skautų sąjūdžio Vydūno fondo (Chicago, JAV) Broniaus Kviklio vardo 500 JAV dolerių stipendijos. Red.)

Čia jau suminėti leidiniai, Br. Kviklio straipsniai bostoniškeje „Lietuvių enciklopedijoje“, pradėta leisti keturtomė „Mūsų Lietuva“ jam atidarė duris į „Drau-

▲ Daugailių, Utenos raj., bažnyčia, kur buvo krikštytas Bronius Kviklys. Algirdo Girininko nuotr.

▲ Dail. P. Augiaus ekslibrisas, skirtas Broniui Kvikliui

je aplinkoje lietuviams. Namuose sau kabinetą jis įsitaisė žiemą vėsokame buto prieangyje. Vėliau „užėmė“ daug erdvesnį valgomojo kambarį su didoku stalu (aišku, rašomąja mašinėle ant jo) ir spaudiniais nukrautomis lentynomis. Namu rūsyje tilpo jo kaupiamas archyvas. Vienoje rūsio dalyje leidiniai iš Lietuvos, kitoje – išėivijos tematika, atskirai – fotografijų, autografų, rankraščių, numizmatikos, medalių ir kitokių retenybių rinkiniai. Jo sukaupta biblioteka net bandė naudotis nacių kolaborantų ieškanti JAV valstybinė įstaiga! Tarnyba „Drauge“ nesiribojo vien siaurai suprantamu „redagavimu“, t.y. pristatytų straipsnių atranka ir paruošimu spaudai. Į redaktoriaus pareigas įėjo savaitinis trijų vedamųjų parašymas ir Chicagos renginių korespondencijos. Pažinčiai su tarptautiniais įvykiais iš savo lėšų jis prenumeruodavo kelis Vokietijos savaitraščius (teberašė net būdamas pensijoje; paskutinėmis savo gyvenimo dienomis, dukters vežamas pas kardiologą, dar pasiėmė skaityti vokiškąjį „Der Spiegel“). Br. Kviklio vedamieji pasižymėjo geru stiliumi ir įžvalgumu. Šedevru laikyčiau vieną iš jų – apie vis stiprėjantį Lietuvių fondą, kurio steigėjus, daugumą gydytojų, Kviklys prilygino tautinio atgimimo daktarams – Jonui Basanavičiui, Vincui Kudirkai, Vincui Pietariui, Kaziui Griniui ir kt.

Jo paties skaičiavimu, 1968-1989 metais „Drauge“ jis paskelbė apie 1500 vedamųjų ir šiaip rašinių. Darbas spaudoje ir prie knygų išplėtė ryšius su visuomene: susirašinėjo su savo korespondentais bene visame pasaulyje, buvo kviečiamas kalbėti, ruošti savo rinkinių parodas Amerikos lietuvių kolonijose ir

go“ redaktorius (1968-1980) ir visuomenės pripažinimą. Čia ir buvo tas posūkis, kai lietuviškoji skautybė Kviklį „padovanojo“ lietuvių visuomenei, o, istorijai padarius mūsų visų lauktą posūkį, – ir visai Lietuvai. Br. Kviklio „Mūsų Lietuvą“ viešai pripažino 1990 m. „Tiesa“: „Tokio veikalo nesugebėjome išleisti mes, Lietuvoje turėję dešimtis istorikų, geografų, etnografų...“

Sėdęs kad ir prie kukliai apmokamo redaktoriaus stalo dienraštyje, į fabrikus Br. Kviklys daugiau nebeėjo. Bet – kas jam buvo daug svarbiau – jis darbavosi kone ištisas 24 valandas kiekvieną dieną: lietuviško-

1983 m. Europoje. Br. Kviklio raštų, redaguotų ar šiaip spaudai paruoštų leidinių, yra daug. Tačiau tarp kitų iškili viršukalnė – tai išeivijoje parašyta „Mūsų Lietuva“ (keturi tomai – 1964-1968 m.: 3000 puslapių ir 3800 iliustracijų) ir šeši „Lietuvos bažnyčių“ tomai (1980-1987 m.: apie 3600 puslapių, 5400 iliustracijų). Tai kapitaliniai veikalai, „laisvalaikio“ parašyti išeivijoje. „Mūsų Lietuvoje“ aprašytos etninės vietovės, jų trumpa istorija bei kultūriniai duomenys. „Lietuvos bažnyčiose“ – dauguma bažnyčių, jų istorija, architektūra, dvasininkija.

Aišku, tokios apimties darbams reikėjo užsiangažavusių talkininkų šeimoje, išeivijoje ir (slaptai) okupuotoje Lietuvoje (vienas iš jų – 2007 m. pabaigoje Vilniuje, savo bute, nužudytas fotografas V. Kapočius). Abiejų leidinių tikslas buvo vienas: kultūrinė terapija išeivijai ir parodymas, kaip Lietuvoje okupantai naikina istorinį palikimą. Be abejo, išeivija šias Br. Kviklio pastangas įvertino premijomis, diplomais ir paplitusiu garsu. „Lietuvos bažnyčių“ autorius 1984 m. gavo Šv. Tėvo ordiną „Pro Ecclesia et Pontifice“.

Savo visuomeninį akiratį ir istorinį įžvalgumą Br. Kviklys rodė ir kitais leidiniais bei darbais. Už savus 300 dol. iš prezidento A. Smetonos palikuonių jis nupirko dar iš Lietuvos atsivežtą lagaminėlį su Prezidento raštais. Tais raštais jau pasinaudojo Išeivijos studijų centras: 1999 m. pasirodė nepaprastai įdomus, 670 psl. veikalas „Antano Smetonos korespondencija 1940-1944“.

Kad 1972 ir 1982 m. išeivijoje išleisti gen. St. Raštikio raštų III ir IV tomai, taip pat reikia dėkoti Br. Kvikliui. Nuo studentavimo laikų savo pažintį, bendradarbiavimą bei subrendusią bičiulystę su akademikų skautų garbės nariu, prof. St. Kolupaila, Br. Kviklys apvainikavo J. Gimbuto ir J. Danio knyga (1970) apie šį žymų Lietuvos ir JAV profesorių. Visų spaudos darbų, prie kurių vienaip ar kitaip prisidėjo Br. Kviklys, aprėpti neįmanoma. Jo palikimo dalį galima matyti internete, <http://biblioteka.vdu.lt/kviklys-apie.htm>; www.iseivijosinstitutas.lt; <http://aleph.library.lt>.

Profesionali bibliotekininkė Broniaus Kviklio duktė Danguolė sako, kad į Išeivijos studijų centrą buvo išsiųsta apie 300 dėžių. Dar ir dabar ji savo rūsyje rūšiuoja, tvarko turimą tėvo korespondenciją.

Br. Kviklio palikimą daug kas rūšiuos, vartys, skaitys, tyrinės ir stebės. Paskutinio „Mūsų Lietuvos“ tomo pabaigoje autorius sumini svarbiausius, kaip jis rašė, to leidinio „kelionės draugus-bendradarbius“. Jų buvo keli šimtai užjūrio kraštuose, Europoje, okupuotoje Lietuvoje ir net Sibire. Jis teigia, kad iš savo žmonos, dukrų, žento ir anūkų „atėmė“ daugybę valandų, net metų, kurie galėjo būti kitaip, „prašmatniau ir pelningiau panaudoti“. Turbūt tiesa, jog „atėmė“, kad plačiau visuomenei galėtų „duoti“.